

AZ ÉLET KÜSZÖBÉN

(REGÉNYRÉSZLET)

Az orosz támadás hatására mindenki megrendült többé-kevésbé, tán csak Felszegi Béni fogadta fesztelen hetvenkedéssel a golyóáradatot.

— Utánam, aki nem gyáva kutya! — ugrott fel a lövészárokból, bőszen integetve szakasza felé.

Ám azok nem ettek bolondgombát. Pláne, mikor látták, hogy Béni hang nélkül vágódik hanyatt. Hét golyót kapott a rásüvítő záporból.

Véghegy késedelem nélkül kiadták a parancsot a „tervszerű visszavonulásra”.

A tervszerű visszavonulás valóban imponáló rendben szokott indulni. Az út közepén a gyalogság menetel, egyik szélén a gépesített, a másikon a lovas osztagok haladnak. A zilálódás azonban lassan, de biztosan mindinkább elharapózik.

Andriséknál a nehéztüzérség indította meg a bomlást. Az ágyúk legtöbbször tüzelőállásba vontatták a tüzerek, hogy időnként vissza lehessen durrogtatni az állhatatosan lövöldöző üldözőkre. Mikor aztán a tüzelőállást csakugyan esedékes volt elfoglalnia az ágyúnak, a sarzsírok nagy ordibálással összeharagultak harminc-negyven embert az ágyú megfelelő állásba való rángatására. Igen ám, de ki bolond sokáig ácsorogni egy helyben, ha a sarkában aknázilánkok pattognak? Mire a nagy csomó embert — gyalogosokból, tüzerekből — összeválogatták ügyel-bajjal, harmada-fele elszívódott, s újra lehetett kezdeni az emberek összeordítóztatását, együvéterelését.

A pánikhangulat később annyira eluralkodott, hogy revolverrel se lehetett embereket kényszeríteni az ágyúhoz. „Mozgás, kaszálják a hátulját!” hallatszott innen is, onnan is, s ebben a hangulatban pözdorjává morzsolódott a tiszti tekintély.

Andrisék úgy látták, a mellettük elrobogó teherautók egyikére lenne a legcélszerűbb felkapaszkodni. A tönkrement vagy kilőtt ütegeket kígyózó fűgességgel kerülgették ki az autósok, s embert-állatot nem tekintve gázolva vágáltak előre, maguk mögött hagyva a káromkodva szétugrott gyalogosok tömegét. Andris hamarosan ki is szemelt egy gépkocsit, mely majd a bokájukat tápota szét a száguldásban.

— Ugorjunk, Bálint — intett a kenyeresnek, s bátran vetették föl magukat az autó oldaldeszkáira.

— Takarodjatok, az anyátok krisztusát! üvöltöttek rájuk fentről, a dugig tömött saroglyából. — Még elakadunk, az istenbe, a sok léboló potyautas miatt...

Féltékeny dühvel vagdosták, püfölték kapaszkodó körmüket a fentiek. Hisz minél nagyobb volt a teher, annál nehezebb az iszkolás, és annál esedékesebb, hogy bedöglük az életmentő motor. Minden perc egy halál.

Egy ismeretlen tüzerben, aki szekerével boforcot vontat, van emberség. Nyugodt derüvel bök az ágyútalp felé, s Andris és Bálint fogcsigorgató erőlködéssel kucorog, kapaszkodik az ágyútalpon — egy teljes, ágyúdörgéssel, zűrzavaros ordítózással, lángban álló házakkal, röpködő lövedékekkel „fűszerezett” éjszakán. Reggel felé, amikor a felzúgó Ratak tüzelőállásra készítették a boforcot, a tüzerek úgy lökdösték, rúgták félre őket, mint akik félholtá dermedtek. Kezük-lábuk elhalt, minden tagjuk összezsibbadt. Ám éltek, lé-

legzetek, s mintegy harminc kilométernyi előnyre tettek szert a menekülő alakulatokkal szemben.

Most már az ágyúzás zaja is távolról s tompábban görgött feléjük, csak a levegőget kellett fürkészni, „csak” a légitámadásoktól kellett ezután tartaniok. Mihelyst magukhoz tértek úgy-ahogy, bedúródtak egy idegen alakulatba, s úgy mentek a sosem látott bakatársak közt, mintha örökké köztük bukándoztak volna. Csak órák múlva, jó húsz kilométeres gyaloglás után vette őket észre egy zászlós, miután néhány órás pihenőt rendeltek el a magukat is alig vonzó katonáknak.

— Hát ezek miféle mákvirágok? Melyik égből ereszkedett alá ez a két anyagyász?

— Elkeveredtünk az alakulattól, zászlós úr.

— Miféle alakulattól? Hova tartoztok?

— Tizenkilencesek vagyunk.

— Rohadt szökevények? Ilyenek miatt vész el a haza.

Beosztottjaihoz fordult.

— Lefegyverezni őket, s irány a különítményesek. Nahiszen. Ők és a fegyverek... Rég elhajigáltak minden fölösleges kacatot.

A tábori csendőrök egy szökevényekből összeterejt különítményt hajtottak a magyar határ felé, s ezek közé rekentették Andrisékat is. Bálint fejcsóválva cammogott a sor végén, s a tarkóját tapogatta. Keserű iróniával jegyezte meg:

— Legalább túlvinnének minket a határon, az istenfáját. Magyar fa ágán lógjunk, ha már mindenáron lógni kell.

Andris nem bocsátkozott vele vitába, összehúzott szemmel gondolkozott azon: hogyan lehetne megmenekülni. Egyelőre a remény leghalványabb szikrája sem mutatkozott erre. A tábori csendőrök rendben tartott zubbonyú, nyársat nyelt tartású legények öt lépés távolságon túlra nem engedték a csoport tagjait. Éhkippon nógatták, zavarták őket a szemnek változatos, erdős sávokkal, cserjékkel tarkálló ukrán mezőn, melyet furcsa ellentétben a mi jól ismert alföldünkkel — hepehupás hajlatok, domborulatok és mélyedések tettek sajátossá. Az idegen síkság különös arculata azonban csepp érdeklődést sem váltott ki a rogyadozó horgasinakkal bandukoló emberekből. Tán csak Andris örökké fürkésző tekintete méricskélte érdeklődéssel a vidéket. Elsősorban a szabadulás lehetőségét tapogatta, emellett azonban minden egyéb is elfért a szeme bogarán: a degesszé gyúrt földút, melyen alakulatfoszlányok bukdácsoltak, az elhajigált lőszerék, árokba zúdított golyószórók, szórványosan búslakodó, megrokkant útegek a káromkodva veszteglő tüzérsgel — s távol, körös-körül a láthatár mentén, füstölgő tanyák, égő házcsoportok festettek kortmot a fellegekre. Nagy ritkán s tompán enyészve mordult egy-egy nagyobb lövés a messziségből.

Csakugyan nagyon messze lehettek a nyílt ütközetek vonalától, nem kellett volna sietniök, ám az alakulat parancsnoka sem a maga, sem mások számára nem engedett megtorpanást. Úgy hajszoltatta őket, mintha percnyi pontossággal kellett volna befutniok valahová, s nagy lenne a veszélye annak, hogy elkésnek.

Valami pajtaféle hodályban szállásolták el őket úgy éjfél tájt. Andrisék szénát is szereztek derékáljnak, nyáriasan enyhe és csendes éjszaka ígérkezett, minden okuk és módjuk meg lett volna hát arra, hogy a hajszás nap után üdítő nagyot durmoljanak.

Mégis, Bálint az ólmos fáradság ellenére is alig-alig tudta lehunyni a szemét öt-hat percre. Andris nagy önuralommal kényszerítette rá magát az elalvásra. Nem csoda, hogy erre kényszerítenie kellett magát, hisz a közelük-

ben eléggé tapintatlanul azon vitakozott két tábori csendőr, hogy érdemes-e egyáltalán ezzel a csordával kínlódni, vagy célszerűbb lenne egy alkalmazatos sortűzzel azonnal végezni velük. Hisz előbb-utóbb úgylis sor kerül „a csőcselék kinyírására”.

Másnap délelőtt valamivel kellemesebb hírek kaptak lábra a szőkevények között az elkövetkező események tekintetében. Valamelyik társuk eskü mellett állította: hallotta, amint a hamari kivégzést követelő csendőrök parancsnoka azzal intette le embereit, hogy legyenek türelemmel, hamarosan megszabadulnak a csőcseléktől. Büntetésből a Kárpátokban dolgozó munkaszolgálatosok közé suppintják az egész bandát.

— No, szolid időtöltés lesz, úri dolog — nyerte vissza valamelyest Bálint a humorát. — Tetvek, bolhák, ragályok martaléka lesz habtestünk. Sic itur ad astra. Ezért igazán érdemes volt nyolc évig latinnal keseríteni a szép fiatalságunkat.

— A tetvek közül könnyebb elszabadulni, mint a kötélről — vélte Andris. — Amíg az ember mozog, addig nagyobb hiba nem érheti.

Déltájban egy fatemplomos falucska temetőjében pihentek meg. Körülnézve azt tapasztalták, hogy a falu előrelátó lakosai néhány öblös sírvermet is megástak jó előre.

— Nem próbáljuk ki bennük a fekvést? — bökött a gödrök felé Balázs, az ebédül kapott lötyöt kanalazva.

— Hagyjuk tán valamivel későbbre.

— Úgy hetven év múlva is ráérünk belefeküdni — felelgették a társak, akasztófahumorról.

Félóra múlva mégis ki kellett próbálni, hogy milyen a fekvés a sírvermekben. A visszavonulás útját rendszeresen poroló könnyű bombázók munkájából kaptak izelítőt, a légi aknától a gépfegyvertűzig mindent kipróbáltak a falun a pilóták.

Andrisék úgy szétrebbentek, mint a csirkék, ha közéjük csap a héja. Egy-egy hullámot követő szünetben minden erejüket összeszedve szökkentek egyre távolabb a temetőtől, melyet könnyű célpontként félkaréjban övezett egy teherautó-karaván.

Négy napig a szomszédos faluban lapítottak, remélve, hogy az oroszok majd csak elérik a vidéket. A negyedik napon a falu határában összetalálkoztak dr. Belankával, akinek parancs szerint a szétszórt 19-eseket kellett összegyűjtögetnie. Belanka nem firtatta, hogyan kerültek Andrisék a faluba.

Nem volt mit tenni: Andrisék Belanka hetventagú csoportjához csatlakoztak.

A csoport Ungvárig gyalogolt.

*

Andrist páncélos gépkocsiba rakták ezen az októberi vasárnapon. Negyven társával együtt a vezérőrnagyukat kellett Husztra kísérnie. Nem valami nagy lelkesedéssel tette, inkább maradt volna az őszi erdő cserjéi közt. Ott egy-egy negyedórára, amikor a messziről morajló, hegyomlásszerű tűzérési tűz elhallgatott, bele lehetett feledkezni a tájba, és gondolatban otthon járni, a Kis-Körös fahídján.

De itt? Huszt mégis nagyobb hely, nyüzsög benne a katonaság, bármikor „megszórhatják” a kúpszerű várhegyhez húzódó városkát légiaknákkal a fürge Ratak. Nagyot pukkanó, a földtől fél méterre robbanó kis záptojásokkal, melyek ellen még a vastagabb fal se biztos menedék; áldatlan pusztítással tudnak belemetszeni az embercsomóba.

Embercsomó bőven akadt Huszton. Főleg katonák, magyarok, az egyedül németellenített, első magyar hadsereg gyalogos és páncélos alakulatai, és persze tiszt hátán tiszt. Olyan sarzsik, akiket csak nagyobb hadgyakorlaton láthattak messziről a bakák. Nyüzszög tőlük Huszt főutcája, ezredes, vezérőrnagy is kerül közülük.

„Csak egy kis szerencse még — gondolja Andris — aztán nemsokára otthon lehetek” ... Fiatal, egészséges, előtte az élet, s talán, ha Marika kitart, a boldogság is. Eddig megúsza rendre a légitámadást, a menekülést, Belanka jóvoltából elkerülte a büntetőszázadot, sőt a hágónál kapott kisebb sebesülés is inkább javát szolgálta, mint kárát: az ungvári hadikórházban összetalálkozott bátyjával, Janival.

Az 1. hadsereg szakaszvezetője volt akkoriban Bánszki Jani, s nemcsak meglátogatta öccsét, hanem sikerült annak felépülése után is a maga közeliében tartania.

Jani társai, az első hadsereg tisztesei és legénysége közt sok, módszeresen a németek ellen hangolt honvéd akadt. Jani és néhány társa oroszlánrészt vállalt ebben a munkában, sőt lassan egy-két normálisabb látású, felsőbb vezető között is tért hódított az a józan nézet, hogy a hazának ezekben az utolsó napokban úgy lehetnek leginkább hasznára, ha átállnak az ellenfélhez. Mindenekelőtt a körletükbe sodródott német kötelékekre hívták föl a német parancsnokság figyelmét, majd az összes, addig az 1. magyar hadsereg kötelékében levő német seregetestet szinte átvarták a német vezetéshez.

Így aztán a nácioknak híre-nyoma sem volt Huszton ezen az októberi napon. Andrisék negyvenen, nem vágyakoztak különösebben a látásukra. Úgy válogatták ki őket, az átállás gondolatának legbiztosabb hívei közül. Andris, mióta a németek közelében élt a fronton, még inkább meggyőződött arról, hogy a náci összeomlás nélkül nincs béke, nincs leszerelés, nincs boldogság és nincs Marika se. S hogy a náci összeomlás jóval hamarabb következne el, ha csakugyan átállna a hadsereg, mint ahogyan hírlik. De hát akkor mit tétoznak?!

A postaépület nyitott ablakából fél tizenkettő táján szokatlan élességgel szólalt meg a rádió. Mindjárt az első mondatok után rendezetlen sietséggel tömörültek a katonák az ablak alá:

„... ma már minden józanul gondolkodó előtt kétségtelen, hogy a német birodalom ezt a háborút elvesztette. A hazájuk sorsáért felelős kormányzatok le kell hogy vonják ennek következményeit... Bismarck mondotta: egy nép sem áldozhatja föl magát a szövetségűség oldalán...”

— Végre! Végre! — kiáltozta egy-két katona kipirultan.

— Pszt! Hallgas!

— Mit hallgassak... Fegyverszünet! Vége a háborúnak!

— Vége! Vége! Hurrá! Hurrá!

Egyre erősödő zajongás hömpölygött öblösen a huszti utcán. A katonák mámorosan ölelkeztek össze. Örömben többen a magasba hajigálták sapkájukat.

Vagy másfél óra múlva előfutott a vezérőrnagy kocsija, s Andrisék követték a Nagy Ág menti műúton. A városkából csak lépésben tudtak kivergődni az összetorlódot katonák miatt.

Kint, az erődítéseknel, Ökörmező közelében fanyar ábrázatok fogadták őket. Andrisék nem értették, mi történhetett. Béry ezredes, a vezérkari főnök sietett a vezérőrnagy elé, s izgatottan hadonászva magyarázott valamit.

Andrisék leugráltak, a fiú örömmel ölelte meg bátyját:

— Janikám! Hallottátok a rádiót?! Béke lett! Mehet, ki merre jár. Indulhatunk haza! Hallod?

Jani kelletlenül fejtőzött ki.

— Hallom, hallom, de te, úgy látszik, nem hallottál mindent. A rádió már Szálasi kiáltványát mondja...

— Ez nem lehet!

— Ez bizony tény. A lovas tengerész az utolsó percben is rosszul vizsgázott. Hülyén csinálták az egész kiugrást, előkészületlenül... Gyere csak a rádióhoz!

A rádióból monoton hang ismételte egyre:

— Beregffy Károly vezérezredes azonnal jöjjön Budapestre. Beregffy vezérezredes... azonnal Budapestre!

Jani öccsére villogott.

— Tudod-e, ki ez a Beregffy?

— De hát mi történt? Hogy történhetett? Ne ugrass, Jani. Ez valami gramofon lesz, ez nem is rádió.

— Bár ugratnálak. A nyilasok az urak már Pesten, s a nációk az utolsó golyóig védeni fogják.

Máskor oly derűs és nyugodt bátyja a fogát csikorgatva gesztikulált. A nagy darab ember remegett az indulattól.

— Tudod, mit jelent ez? Hadszintérré válik az egész ország. Továbbra is százezrek pusztulnak halomra.

Andris lehangolódott.

— Mit lehetne csinálni? Tehetetlenek vagyunk.

Janinak végre sikerült annyira felerősítenie a készüléket, hogy most már tisztán és világosan hallhatta a monoton szöveget:

„A magyar nemzethez intézett október tizenötödiki kiáltványom ezennel semmisnek nyilvánítom, és megismétlem a magyar vezérkar főnökének a csapatokhoz intézett parancsát, mely a harc elszánt folytatását rendelte el. A súlyos hadihelyzet megköveteli, hogy a honvéd-hadsereg dicsőséges hírnevéhez méltóan védje hazáját. A jó Isten vezérelje a honvédséget és Magyarországot a jobb jövő útján. Horthy.”

— Ez lett a vége? — legyintett Jani, lecsapta a rádió gombját, és megint a határ felé fürkészett.

A vezérezredes ugyanis vezérkarával és negyventagú katonakíséretével a szovjet csapatok vendége volt e napon dél óta. A negyven ember közt van Andris is...

Négy óra is elmúlt, mire a biztosításként mozgósított negyven ember visszatért. Andris szeme lobogott:

— Na, talán minden rendbe jön! A ruszok állítólag arra biztatták a vezérkarunkat, hogy ne csak tűzszünet legyen, hanem forduljunk fegyverrel is a németek ellen.

— Az kellene, de annak, úgy látom, lőttek.

— Ne hidd, Jani. Ez a negyven ember alig várja, hogy visszaadhasson nekik valamit abból, amivel tartozunk... Én is a fogammal tépném szét az első náció, akit meglátok. Sose hittem volna, hogy ennyi gyűlölet van bennem. A bordáim rágja belülről, testi fájdalmat érzek, mintha tüzes vassal égetnének, annyira gyűlölök, mióta tudom, hogy az apámat elhurcolták... Aljas és átkozott fajzat, oly ördögien aljasak, és oly következetesen állatiak, hogy hosszú évtizedekbe kerül, amíg aljasságaik szennyét kimossa az idő az emberekből. Tiszták és fegyelmezettettek külsőleg, de kifényezett csizmájuk mocskot és szennyet terjeszt, a legbűzösebb ganét és piszkot, amellyel tele vagyunk

mindnyájan, akik a közelükbe kerülünk. Minden kis porcikánkat átbüdösítette a gonoszáguk, a mocskukat hosszú évtizedekig se tudja kiokádni magából az emberiség. Még mindig fertőznek minket is, a levegő is az ótvar bűzével van tele, amerre egy-egy náci elmegy, kilométeres körzetben terjeszti a bélpoklot...

— Éppen azért nem hiszek a te negyven embered állhatatosságában. Mihelyst meghallják a legújabb kiáltványt, megint nyakig lesznek a zűr-zavarban.

— Miféle kiáltványt?

— Hát nem hallottátok? Horthy legújabban mindent visszavont. Mindent hivatalosan átadott a legsötétebb patkánynak, Szálasinak. Nézd, ezzel a röpcédulával van tele az egész tábor, zsákszám szórták egy német gépből. A fegyelem teljesen felbomlott, a sarzsi nem számít, a fejtelenség a tetőponton, öcsém.

Andris sebesen olvasott.

„A magyar törvényhozás két háza Nagyméltóságú Elnökéhez! A Magyar Országgyűlésnek kormányzói üdvözetemet! A magyar történelem súlyos és nehéz órájában ezennel kinyilatkoztatom azt az elhatározásomat, hogy a hadvezetés eredményes folytatása és a nemzet belső egysége és összefogása érdekében kormányzói tisztemről lemondok, és a kormányzói hatalommal kapcsolatos minden törvényes jogomról. Egyidejűleg Szálasi Ferencet a nemzeti összefogás kormányának összeállításával megbízom. Horthy.”

Andris összetépte a lapot.

— Nézd, ezzel már nem tudják megakadályozni, hogy átmenjünk és ellenük fordítsuk a puskát. A hadikövetek is velünk jöttek, akik odaát jártak a szovjet csapatoknál.

A hadikövetek negyedórát se vártak, összerántották a zászlóaljat. Egyikük egy asztal tetejére ugrott. Andris húszméternyire lehetett tőle, így könnyedén felismerhette Belanka főhadnagyt:

— Katonák! Bajtársak! — kiáltotta érces hangon, szokott enerváltságának fittyet hányva Belanka. — A harcot azonnal beszüntetni, az oroszokhoz azonnal átvonulni!

— Csakhogy a rádió már egészen mást mond, főhadnagy úr — vetette ellene egy hetyke bajuszú őrmester, akinek mellét három kitüntetés díszítette. — A rádió, főhadnagy úr...

— Bajtársak! — lépett Belanka mellé Jani. — Mit számít most a rádió. Értsünk szót! A német elvesztette a háborút. Sztálingrád óta egyre farol hátrafelé. A románok is okosabbak voltak nálunk, kiugrottak, ellene fordultak a németnek, finn testvéreink szintén. Mink is csak az ő útjukon szerezhethjük vissza a becsületet, s számíthatunk az összeomlás után arra, hogy a győztesek szót értenek velünk. Ez az igazság.

— Higgyék el, emberek — vette át a szót megint Belanka —, ez az egyedüli józan gondolkodás, ahogy a szakaszvezető gondolkodik. Én végigharcoltam minden frontot, tanultam stratégiát, fel tudom mérni a helyzetet. A szemben álló orosz—német erők aránya: öt az egyhez. Jól tudjuk, hogy mi van a Balkánon, s mi történik nálunk, az Alföldön. Épp ezért a tennivaló világos. Nem fér kétség hozzá, hogy a legokosabb rögtön átállni.

— Nemcsak hogy átállni, hanem harcolni is! A náci ellen fordítani a fegyvert! — kiáltott közbe Andris.

— Azt már nem! — kiáltotta a gangos kiállású őrmester. — Még a halál is jobb, mint a vörös métely. Elveszik a feleségünket, gyerekeinket, el a tetőt a fejünk fölül!

— Marhaság! — szakította félbe indulatosan Andris. — Ostoba rágalom! Ez az igazi mételey! Ne higgyük ezt az örültséget, bajtársak!

Az őrmester zavartalanul folytatta:

— Márpedig istentagadó bolsikkal egy kupacban nem harcolunk!

Sercintett is a nyomaték kedvéért.

Jócskán helyeselték neki. A hadseregben elharapódzott fasiszta uszítás most rúgott vissza... Az idegen századokból egyre többen húzódtak az őrmester köré.

— Emberek! Barátaim! — emelte fel a fejét Belanka. — Hadd beszéljek most hozzátok úgy, mint nem feljebbvaló, mint az ember az emberhez. Egy ideig én is azt gondoltam, hogy az valami szent kereszties hadjárat, amibe belesodródott a mi népünk. De most már tiszta a kép: a németek a világ legigazságtalanabb, legkönyörtelenebb és legbarbárabb hadserege, egyetlen józan magyar előtt se tetszeleghet a kereszties háború vezetőjének álarcában. Megkoronázták eddigi gázságaikat: ezt a mi meggyötört népünket koncul dob-ták oda, visszavonuló hadműveleteik színterévé akarják tenni hazánkat, a magyar emberek tízezreit szeretnék a vágóhídra vinni, ráadásul a nyakunkra ültették Szálasit, ezt a bolondokházából szabadult szadistát, ezt a véresszájú szörnyeteget, ezt...

— Disznóság! — kiáltotta túl egy időközben odafurakodó monoklis had-nagy. — A főhadnagy úr hogy meri gyalázní a legnagyobb magyart, a nemzet megmentőjét? Mi jogon mer pocskondiázni egy igazi hőst, aki börtönt szenvedett a népért, az igazságért, akinek saruja szíját sem méltó megoldani a főhadnagy úr.

— Nem vitatkozom — legyintett Belanka, s a századhoz fordult: — Fiúk, én indulok, aki velem jön, nyújtsa fel a kezét.

Több-kevesebb késéssel a Belanka-század valamennyi tagja felemelte, sőt mások is a közelben, kivéve a hegyke őrmestert.

— Én a vörösökkel egy sorban nem harcolok — mondta, — aki magyar, velem tart.

— Úgy van! Ez az igazság! — kiáltották távolabbról többen.

Belanka rájuk se hederített. Nagy örömmel pillantott körül.

— Köszönöm, fiúk. Negyedóra múlva az északi bunkersortól menetkészen indulunk. Irány: Ökörmező.

Kár volt ezért a negyedóráért, mert közben három „gólya” szállt a közeli tisztásra. Azok a vezérkari tisztek léptek le belőle, akiket a vezérkar leváltására küldtek a nyilasok. Azonnal, s újból összegyűjtötték a tiszteket és a tisztesek nagy részét.

— Urak! — közölte stentori hangon a repülővel érkezett Hornyánszky Kálmán százados. — Új főparancsnokunk azonnali hatállyal leváltja az 1. hadsereg áruító vezérkarát!

— De hát esztelenség tovább harcolni! Stratégiai lehetetlenség eredményesen ellenállni — vetette közbe egy-két hűledező törzstiszt.

— Esztelenség? — Hornyánszky vészjósló nyugalommal teregetett ki egy levélforma papírt. — Uraim, figyeljenek jól. Magammal hoztam a vörösök követeléseit fegyverszünet esetére. Elég talán a 17. pontot idéznem. Idézem: „Követeljük, hogy az összes magyar tisztet, s ezenkívül kétmillió munkaképes férfit azonnal bocsásson rendelkezésünkre a magyar állam kényszermunkára.”

— Hazugság! Szemenszedett hazugság! — kiáltotta be valaki a sátorrészen.

Hornyánszky elvörösödve kapott pisztolyához, használni azonban már nem volt ideje. Ijedt szemű zászlós rontott a sátorba:

— A Belanka-század megszökött. Az egész század átszökött az oroszokhoz!
— Utánuk! — rendelkezett Hornyánszky.
— Bekeríteni őket, felkoncolni valamennyit, egyetlen áruló nem maradhat életben!

A leporlott síkos túleveleken kapaszkodva, nem volt túlságosan kényelmes a felfelé út. Andris Jani mellett, Belanka közvetlen közelében koptatta a bozótot. Elgondolkozott. Micsoda furcsa helyzet. Még mindig élénken előtte mozog a kép, a kilencszáznegyvenes őszi leventegyakorlatok képe. Elszakíthatatlan s bármikor levetíthető, bensejében raktározott filmtekercsre rajzolódott élete minden lényeges mozzanata. Csak bekattintja magának a masinát benn a koponyán belül — s máris forog a film, egy-egy emlékezet őrizte életdarab. Tisztán látja a tempós nyugalommal uzsónázó Belanka zászlóst is, a tábori asztalkára nyálcsordító sárgán rajzolódik a vajás-sonkás zsemle, mellette a krigli sör... Ők verik, egyre verik a díszlépést a baka faló Bese szavára, porban, pocsoltyában kúsznak, Belanka még tempósabban zabál a szemük láttára, levegőnek nézve őket, s egyáltalán nem zavarja a jelenet groteszk embertelensége. Mérhetetlen messze voltak akkor egymástól, s most közös sínen fut a vonat, életük legdöntőbb célja most egy és ugyanaz. Ennek a zuhanásos időnek micsoda mélységei kellettek ahhoz, hogy a lezser és fapofa szépfiúból ez a vésett arcú, határozottan gondolkodó és cselekvő férfi váljon.

Persze azt is világosan tudta Andris, hogy ő akkor is ezt az utat rója, ha Belanka nem kapaszkodnék ilyen elszántan mellette, akkor is, ha egyáltalán senki sem tartana vele, akkor is, ha egyedül és az utolsó szívdobbanásáig harapna és marcangolna, mint a csikas, az üldözött. Valami vad elszántság — bosszú az apjáért, örömtelen, szenvedéssel terhes fiatalságáért, ezért a minden képzéletet felülmúló aljasságért, ezért a kegyetlen tébolyért: ezért a fasiszta háborúért.

Tomboló érzéseit a minap próbálta versbe rendezni. Ilyenformán kezdődik:

„Galád a világ,
Sár és vér a föld,
Peremén a sátán üvölt,
A vasfog minden múlandót kirág...”

Már valami ez, de még nem minden, nem az a végsőig feszített, fortyogó indulat, amelyet mindenképpen szándéka sorokba zsúfolni, hogy ezeknek az apokaliptikus napoknak megfelelő hevületű hangot adjon. Olyan vad orgiáját kellene megszólaltatni az érzéseknek, az indulatoknak, hogy a kései unokák hátán is a hideg futkározzon, hogy a verrorok olvastán az emberek elemetáris erővel tapossanak el minden olyan kísérletet, mely ezeknek a borzalmaknak a megismétlődését célozza. Érezte Andris, hogy még nem nőtt hangban, kifejezésbeli dinamikában az eseményekhez, de azt is érezte, hogy karaktere ércesedésével a hangja is emelkedik és szilárdul, s valahogy egyre sóvárrabb vágy kerítette hatalmába, hogy igazán nagy, milliókhoz szóló költészetet kellene teremtenie. Egy idő óta még Marika is kiszorult a fókuszból, a helytállás és ennek költői kifejezése mindennél fontosabb volt ezekben az órákban.

Pár perc múlva félelmetes szisszenéssel füttyült el valami a füle mellett.
— Dupp! Dupp!

Vagy százötven méternyire tőlük, a hegytető irányában sugár alakban csapta fel a földet valami.

— Dupp! Dupp!

Most oldalt, úgy harmincméternyire nyílt meg a föld és vágott a magasba

a szökőkútszerű törmeléktömeg; husángok, leveles gallyak vetődtek vele együtt a magasba.

— Akna — súgta Belanka, s intett a legénységnek: — Feküdj!

Andris egy kormos kérgű bükk tövében lapult, s feszülten leste: rájuk-találnak-e az aknavető.

— Ha igen, s kitör a pánik, nincs más hátra: roham, s harcolni a végső-kig — vélte Jani.

Dehogyan rohamozunk — intett energikusan Belanka. — Inkább egészen közel engedjük őket, s akkor a fák mögül egyszerre köpetünk rájuk a géppuskánkkal. Hadd törjön ki náluk a pánik, s ne nálunk.

— Dupp! Dupp! Dupp!

Az utolsó földfröccsenés nem lehetett távolabb huszonöt méternél. Andris ajzott idegekkel figyelt. Egyelőre senki sem mozdult a Belanka-századból. Elszántan, fegyelmezetten hasaltak a fatörzsek mögött.

Belanka a géppuskák felé kúszott. S Andris megérezte: ha rájuk-találnak az aknavető, egy pillanatig sem fog habozni az elszánt kis csapat... A másik oldalon nem magyarok, nem is emberek fenyegetnek a felkoncolással, s tobzódnak az emberi vérben, hanem egy végvonaglásában is veszett vadállat karma fenyeget halállal — az Élet küszöbén. A vadállatnak nem jár kegyelem...

Mindennel számolva, óvatos, de határozott mozdulattal igazította maga elé géppisztolyát.

ZOLTÁNYFI ISTVÁN: T. L., A BARÁTOM